

Fra Veerst Sogn.

Efter Sognefoged Jens Jensen's Optegnelser.

Ved Lærer P. Feddersen Jensen, Veerst.

Da afdøde Sognefoged Jens Jensen i Veerst ramtes af en Sygdom, som han var klar over, maatte ende med Døden, blev det hans daglige Beskæftigelse at samle sammen og skrive op, hvad han vidste om Veerst Sogn. Af disse efterladte Optegnelser og samlede Avisudklip er følgende Sider et omarbejdet Uddrag med enkelte Tilføjelser

Veerst Sogn ligger paa Grænsen mellem Skoven og Heden i det store Vandskel mellem Øst og Vest. Mod Vest, hvor Landet er aabent og frit, løber Vandet gennem Eskildbæk til Kongeaaen. Mod Øst, hvor Skoven lukker for Udsigten, søger det gennem Aakjær Aa til Kolding Aa. De smaa Bække løber om Sommeren tørre her, og der bliver let Vandmangel i Brøndene.

Byen og Sognet ligger ikke ved Alfarvej, men noget hengemt i stille, landlig Ro, lidt vanskelig at finde for fremmede. Landevejen fra Lunderskov til Vorbasse gaar nemlig uden om Veerst By, medens den fra Bække til Egtved gaar igennem den lille By Vester Thorsted i den nordlige Del af Sognet.

Den nye Kolding—Vejen—Troldhede-Bane vil nu gøre sig Anstrengelse for at bringe Sognet i Forbindelse med den store Verden, idet den ved Hjælp af en af sine mange Vridninger naar op imod Veerst By.

Kommer man Vest fra til Veerst, glæder man sig over Bøgeskoven og de gamle Hegn. For den, der kommer fra østligere, mere frodige Egne, ser Træerne her lidt forkrøblede og forblæste ud, og Øjet fæster sig særlig ved det smukke, let bølgede Terræn og den vide Udsigt i Vest.

Men alle vil finde, at den lille By tager sig godt ud med sine velholdte Huse og Gaarde, sine smukke Haver, sin herregaardslignende Præstegaard med de gamle Træer omkring, den kønne nye Skole, Møllen i Skovkanten og den nye, røde Murstenskirke med sit slanke Taarn lidt Nord for Byen.

Af *Oldtidsminder* ejer Veerst Sogn en Del gamle Kæmpehøje og har efter Sporene i Marken at dømme tidligere haft flere endnu. En Del af Højene har i Folkemunde faaet Navn efter, hvad man har fundet i dem: Naalehøj (paa Generalstabskortet staar der fejlagtigt Nordhøj), Skindehøj og Knaaghøj (d. e. Knoglehøj; Generalstaben har Knaghøj).

Skindehøj er en stor og velbevaret Kæmpehøj, som sammen med Bakkeskrænten Lundsbjerg (Generalstaben: Landsbjerg) og Højdedraget Nord for Kirkemosen tager sig smukt ud fra Kirkebakken mellem Veerst By og Kirken.

En anden mærkelig Oldtidslevning er den saa-

kaldte „Trælborg“ i det østre Skel af Veerst Præstegaards Skovskifte. Det er en rund Plet paa omtrent 100 Meters Tværmaal, omgivet af en Jordvold, samt i Nærheden heraf en langstrakt Fordybning paa 2 à 3 Meters Bredde. Herfra har tidligere ført et Dige, „Trældiget“, gennem den nordøstlige Del af Jordrup By ud til en moseagtig Lavning Syd for Lysholtgaard. Nu er dette Dige næsten forsvundet; men Sporene af det kan let følges om Foraaret i Pløjemarken. I L. Both's „Danmark“ fra 1872 anføres, at det den Gang paa sine Steder havde mere end Mandshøjde, og at der var en Grøft ved den vestre Side. Hvor Grøften har været, antager Græsset endnu en mørkere Farve.

Dette Dige, hvoraf der nu kun er Spor tilbage, har i sin Tid strakt sig meget længere. L. Both angiver dets Retning fra Dollerup Sø Vest om Gejsing, Refsgaarde og over Egholt til Jordrup, og i Ribe Stifts Beskrivelse (1638) berettes fra Skanderup: „Der findes ogsaa her udi Sognet en gammel Stenrøggel, som er endnu kjendt, som løber over Lunderskov, Skanderup og Hjartrup mark item over Fobeslet mark mod Hertugdømmen.“ Musæumsinspektør Worsaae, som for mange Aar siden undersøgte Diget, fortæller, at gamle Folk her paa Egnen vidste om dets Fortsættelse fra Jordrup i Retning ad Egtved Skov. I det paa Generalstabskortet anførte Voldsted ved Tørskind har vi saa maaske Fortsættelsen af Diget længere Nord paa.

Hvilken Tid stammer saa denne flere Mil lange Jordvold fra, og hvad har Bestemmelsen været med den? Herom kan der ikke gives klar Besked; men de lærde er nok i hvert Fald enige om, at dens Oprindelse gaar helt tilbage til Oldtiden, og at den maaske har

været en Grænsevold mellem to forskellige Stammer. „Trælborg“ har da vel været et Støttepunkt for Forsvaret, hvad dens høje Beliggenhed med vid Udsigt i Retning af Trældiget nok kunde tyde paa.

Den Mand, der har tilplantet det meste af Trælborg med Gran, fortæller, at han ved Gravning af Plantehullerne flere Steder er stødt paa Murstensbrokker, og at han i den ellers leragtige Bund er stødt paa en større grusagtig Plet.

Dersom der engang har staaet en Bygning af Mursten her, maa denne stamme fra en meget senere Tid, da det jo først var i det 12. Aarhundrede, man begyndte at brænde Sten her i Landet.

I *Fællesskabets Tid* har Gaardene i Veerst By ligesom i andre Landsbyer paa den Tid ligget mere samlede, end de gør nu. Udenom Byen var Bymarken og uden for denne Byens Overdrev.

Efter Udskiftningskortene af 1782 at dømme naaede Veerst Skov længere op imod Byen forbi Lavningen Taagkjær til det saakaldte Skovled, og den har maa-ske med sin sydligste Spids nærmet sig Ravnholt Skov. Man tager da næppe fejl i, at Bymarken i Øst og Syd har naaet ind til Skoven, mod Vest ud til Kærene Vest for Varrepold (nu Varregaard), og at Nørager og Partiet ved Lundsbjerg har udgjort dens nordlige Del. Udenfor Delingen Ager om Ager laa de smaa Gaardtofte, Gadejorden og 'Kirketoften. Stednavne som „Jenmærker“ og „Hævdskobbel“ viser tilbage paa en meget gammel Jorddeling.

Præstegaarden laa højt og frit med en vid Udsigt

og ligesom Gaard Matr.-Nr. 9 omtrent paa den nuværende Plads.

Matr.-Nr. 10 laa i det sydvestlige Hjørne af Høllestoft med Haven ud til Kirkevejen. Matr.-Nr. 8 længere i Nord, men Øst for Vejen og med Haven i Syd ud mod Pimphave. Matr.-Nr. 7 i det nordøstlige Hjørne af Høllestoft. Matr.-Nr. 3 Øst for Snevergyde i Hjørnet Nord for Skovvejen. Matr.-Nr. 11 længere i Nord, og Vest for Snevergyde. De tre Gaarde Matr.-Nr. 4, 5 og 6 laa over for Gadejorden i Øst. Det er muligt, at et Par af disse og et Par andre, hvis Plads ikke nærmere kan bestemmes, var Halvgaarde. Gaarden Matr.-Nr. 6 hører nu til Matr.-Nr. 5 a.

Paa Byens Gadejord, der omfattede omtrent 3 Td. Land og laa Nord for Høllestoft, var der Branddam og et Par Gadehuse, der vistnok var byggede til Byhyrden og Bysmeden. Her maa Bymændene have haft deres Grandested, og her byggedes 1721 en af Frederik den Fjerdes Skoler med det bekendte Vers over Indgangsdøren.

I Pimphave laa der ogsaa to Gadehuse, af hvilket det i Hjørnet temmelig sikkert har været beboet af Degnen, som Veerst og Bække var fælles om. Her i Pimphave stod der nogle store Asketræer, af hvilke der endnu findes Rodskud.

Husted har nok ligesom Tærsebøl og Margrethenborg oprindelig udgjort én Ejendom; men allerede før 1765 ser man, at den er delt i to Gaarde med nøjagtig lige meget Hartkorn, og fra den østre af Gaardene er der senere foretaget en Del Udstykninger.

Veerst hørte til Koldinghus Rytterdistrikt, og det lader til, at Kongerne ofte har nydt Jagtens Glæder

her paa Egnen. I „Danske Atlas“ hedder det om Veerst: „Paa Præstegaarden har Kong Christian den Fjerde ladet bygge et Par Værelser at opholde sig udi, naar han der paa Egnen var paa Jagt, der ses og i Toften Spor af mange Fiskeparker.“ Paa Skjødegaards Mark havde Frederik den Fjerde ladet opføre et Jagthus, og fra denne Tid staar endnu paa Stagelund Mark i Læborg Sogn en Mærkesten, der angiver Grænserne for det kongelige Jagtdistrikt.

Vore Krige i det 17. Aarhundrede efterlod ogsaa her i Sognet frygtelige Spor. Om Veerst hedder det i Tingbogen for 19. Decbr. 1661:

„8 Mænd vidnede, at Hr. Mads Poulsen i Veerst (d. e. Præsten) hans Sogne er saa forarmede, at der findes ikke uden én Mand i Hovedsognet (Veerst) og 7½ Gaard, som er bosat udi hans Anneks sogn (Bække), ellers findes forannævnte tvende Sogne ganske øde.“

Og 30 Aar efter er det endnu ikke lykkedes at forvinde den Lammelse, Krigen havde fremkaldt. 1690 har Regeringen begæret en Indberetning om Præsternes Indtægter m. m., og af Præstens Indberetning fra Veerst skønnes, at han selv saa vel som Bønderne sidder i dyb Armod. Han skriver: „Tiendeydere i begge Sogne 31½ smaa Gaarde, Kvægtienden meget liden, i det højeste kan undertiden naaes 7 Lam og 1 Kalv. Offer til de 3 store Højtider 19 Sldl.“

Præstegaarden bestaar af 3 gamle, meget brøstfældige Huse, med kun en liden Kaalhøve.

Jorden ligger iblandt Bøndernes og bestaar af 139 Agre smaa og store, hvoraf 1/3 ligger i Lyng, desforuden en liden Toft af 7 Agre ved Gaarden.

Præstegaardens Takst i Martrikiel (!) er 5½ Td. Hartkorn, og er den sat højere end nogen af Bøndernes,

som dog have lige saa meget Jord og Eng, og en Del langt mere og bedre Eng; formodes allerunderdanigst, at det i Naade vorder anset.

Angaaende Præstegaardens Kjøb og Værdi, da er den vurderet for 100 Rd., hvilke aarlig forrentes, men forventes, at nogen Lindring allernaadigst bliver gjort, saasom Bygningen er slet og behøver stor Reparation.

Anneksgaarden er i Bygning ganske slet, bestaar af 3 smaa ravende Huse. Landgilden med sin Hævning skulde være 20 Rd., men er formedelst de Paa-boendes store Armod ganske liden, Sæden ganske ringe. Jorden iblandt de andre Bymænds, af hvilken næsten den halve Del ligger i Hede.

Hø kan ungefehr avles 4 Læs ond Hø. Giver Skat som andet gejstligt Gods. Ildebrand nydes af Skoven til Fornødenhed, som er ikkun ganske ringe Træ. Olden bliver sjælden til.

I Veerst er en halv Gaard ganske øde, de andre ogsaa saa slette, at en Del næppe giver 2 Skp. til Tiende.

Misvækst har jeg haft, Mangel paa Hø og Foder er stor, næppe 9 Læs Hø, og det ondt kan avles. Avlingen er kun ganske slet derfor iligemaade.

En liden Toft, som ligger ved Veerst Kirke, hvilken Præsten af gammel Tid har haft for Degnens Davre, og er givet dertil af samtlige Bymænd, har altid været skattefri, men nu skattes den for 7 Skp. 2 Alb. Hartkorn.

Degnen angaaende, da har han ingen Degnebolig, men bor i et lidet Gadehus, som samtlige Bymænd tilhører, til hvilket er intet andet end som en liden Kaalhave.

Af Sognene nyder han 1 Skp. Hartkorn af en Hel-

gaard, $\frac{1}{2}$ Skp. af en halv og 1 Fdk. af en Fjerdepart.

Til de tre store Højtider kan hans Offer bedrage sig til ungefehr ved 3 Sldr.“

Fra samme Tid fortæller P. Eliassen* efter Tingbøgerne følgende Smaatræk, der kaster en Smule Lys over, hvorledes Tiden var. Slagsmaal hørte til Dagens Orden, og selv Præsterne kunde gribe til „slaaende“ Grunde. Overtroisk var man i høj Grad, og at blive beskyldt for Omgang med uærlige Folk som Rakkere og Skarprettere var at faa en Skamplet paa sig, som ingen godvillig lod sidde.

Præsten Elias Biener i Veerst forlangte en Foraarsdag 1694, at Bonden Søren Nielsen Westergaard skulde gaa fra sin Vogn og vise ham den Ager af Hustedgaards Jord, der tilkom Præsten. Han opfyldte hans Ønske; men Præsten sagde, at Søren Nielsen viste som en Skælm, slog ham og trak ham i Haaret. Sagen kom for Retten; men Præsten holdt sig til, at han skulde dømmes af en gejstlig Ret, og Sagens endelige Udfald skjuler sig i en Provsterets Papirer.

En Pige fortalte engang til samme Præst, at Karen Madsdatter havde kysset Skarpretteren i Kolding. Af denne Grund vilde Præsten ikke tage Karen til Alters, og det holdt haardt for hende at rense sig; men omsider lykkedes det, og nu maatte den falske Angiverske flygte.

En anden Gang kom et saadant vanærende Rygte frem paa Grandestævnet i Veerst By. Jens Jensen Hjuler stod op i menige Granders Nærværelse og sagde til Meinert Meinertsen, at ingen maatte betro ham Grandestokken eller at være Grandefoged, førend

* I „Kold. Folkebl.“: Om Stokhuset i Andst.

han havde gjort Rede for de Hestesko, man beskyldte ham for. Snakken gik nemlig i Veerst, at Meinert var gaaet hen og havde skaaret Benene af Jens Jensens døde Hest for at bemægtige sig Hesteskoene. Da Jens Hjuler ikke kunde bevise sin Paastand, maatte han gøre Meinert alvorlig Afbigt, betale Sagens Omkostninger og en Bøde til Veerst Kirke.

Det er bekendt, og beskrevet andensteds, hvorledes Præsten Niels Tøxen i Veerst i Pietismens Tid energisk satte sig imod at indføre den paabudte Pontoppidans Forklaring til Katekismen.

I Rigsarkivet har P. Eliassen fundet Biskop Brorsons Indberetninger om hans Visitatser i Stiftet, og efter Kolding Folkeblad anføres her, hvad der vedrører Veerst:

1745, 25. April i Veerst.

Sognepræsten, Hr. Bartram*, har i lang Tid levet ilde med sin Hustru, hvilken han og har beegnet med Hug og Slag. Han undskylder sig med, at hun drikker, som vel og ikke ganske kan nægtes, men hendes Paarørende siger, at han har forvoldt hende det med sin haarde Medfart. Jeg har adskillige Gange mundtlig og skriftlig formanet ham, men, saa vidt jeg kunde mærke, uden Frugt.

1757, 5. Maj i Veerst Kirke.

Efterdi kun var 6 Mand af denne Menighed tilstede, som undskyldte de andre med, at de var i Tørveskjæring for Øvrigheden, blev Prædiken opsat til en anden

* Maa angaa Præsten i *Anst*, Bertram Høyer (1723—59). I 1745 var Niels Tøxen endnu Præst i Veerst.

Gang. Præsten, Hr. Iver Hagelund, beretter, at Menigheden forbedrer sig og især i Annekset Bække, som tilforn har været nogle sær grove Mennesker, men nu efterhaanden er geraadet i Fattigdom eller og bortdøde.

Da Bønderne i Veerst blev Selvejere. I Januar 1765 udgik der kongelig Bekendtgørelse om, at Ryttergodset skulde sælges. Da Auktionen ikke begyndte inden 30. Maj samme Aar paa Koldinghus, har de, der vilde købe, haft nogenlunde god Tid til Forberedelserne, og alle Gaardene i Veerst blev købt af deres Fæstere. Efter at Købesummen lykkelig og vel var berigtiget, fik enhver Mand kongelig udstedt Skjøde paa sin Ejendom, med, som det hedder i Skjøderne, „dertil hørende Bygninger, Herlighed, Landgilde, Stedsmaal, Sigt og Sagefald, Ægt og Arbejde, visse og uvisse Indkomster, Rente og rette Tilliggelser, være sig af Ager og Eng, Skov, Mark, Krat, Hede, Kjær og Moser, Fiskvand og Fægang, Tørvegrøft og Lyngslæt, vaadt og tørt, inden Markskjel og udenfor, aldeles intet undtagen i nogen Maade, som nu dertil ligger, af Alders Tid ligget haver, og bør dertil at ligge med Rette, saa og Jagttrettighed til forskrevne Gods“.

Det forekommer mig, føjer Jens Jensen til her, at de faa, der den Gang dyrkede Skrivekunsten, har haft nogen Hang til at brede sig.

Skønt Indkøbsprisen ikke var høj, beløb den enkeltes aarlige Renteudgift sig efter Købet til 30—40 Rd., medens Landgilden, som man før maatte svare, kun var 8—10 Rd. Alligevel har alle foretrukket at blive Selvejere.

Først 17—18 Aar efter, at Jorderne her er gaaet over

til Selvejendom, er de bleven udstykkede. Udstykningskortene, som findes paa Matrikulskontoret i København, er fra Aarene 1782—84, enkelte endog fra senere Aar.

Om Følgerne af Udskiftningen beretter Amtmand Hofman interessant i sin „Beskrivelse af Coldinghuus Amt“, trykt 1786*:

„Bønderne her i Amtet vare, medens de hørte Kongen til, dovne og overdaadige; men da de dyre købte dem selv, og deres Renter bleve tre Gange større end deres Udgifter, have de selv lagt Haanden paa Ploven, og nu de fik deres Jorder deelte, have de indkastet deres Kobler, røddet Buske, udgravet Moserne, opbrudt gammel Jord, og saaledes været utrolig flittige fremfor tilforn, hvorved de avler mere Korn, som ses af, at Tienderne er stegne til det dobbelte mod tilforn; der avles nu mere Hø, Køerne ved at tøjres give fast det dobbelte af Melk, Hestene og Faarene ere i bedre Stand, hvoraf daglig erfares den store Nytte, Delingen fører med sig.“

Et andet Sted i samme Skrift hedder det:

„I Hederne ere de fleste Gaarde paa 1½ til 2 Tdr. Hartkorn, thi paa større Hartkorn kan en Bonde ej vel ernære sig.

Nogle større Byer i Hederne, Bække, Bindeballe og flere, ere uddeelte, og Gaarde udflyttede. Det har gjort den Forandring, at forhen blev der en Tønde Hartkorn solgt for 30 à 50 Rd., nu derimod for 150 à 200 Rd.“

Til Held for de nye Selvejere falder det nu ind med gode Tider. I Løbet af 20—30 Aar stiger Priserne

* 22/7 1799 kom Andst og Slaugs Herreder ind under Ribe Amt.

paa Korn og Stude til det dobbelte, og Ejendomspriserne mere end fordobler sig i samme Tidsrum. Nu er der flere, der ser deres Fordel ved og har Lyst til at eje Jord; de køber Jord fra Gaardene, og der fremstaar saaledes en Del mindre Ejendomme.

1804 var der i Veerst Sogn 15 Gaarde, af hvilke 3 var udflyttede, samt 4 mindre Ejendomme.

De gode Tider har nok fristet en og anden til at være for godtroende med, hvormegen Gæld en Ejendom kunde bære. At bedømme dette var ingenlunde nogen let Sag. Veerst Sogn havde nemlig omtrent Halvdelen af sine Jorder liggende uopdyrket og i Hede, og Kreaturbesætningerne var smaa. Da man fra Fællesskabets Tid kendte Ulemperne ved Trevangsbruget, havnede man nu ikke saa sjælden i den modsatte Yderlighed: 6 Straaafgrøder og 6 Aar til Hvile, en Driftsmaade, der maatte give en ringe Avl, fordi man kun kunde gøde til den ene Kærv (Rug).

Om Avl og Besætning i Aaret 1802 giver G. Begtrup* følgende Oplysninger fra V. Gjesten:

„Jens J. Skjødes Gaard, Hartkorn 5 Tdr. 3 Skp. 2 Fdk. $\frac{3}{4}$ Alb., Avl i Traver:

Rug	36	Havre	39
Byg	15	Boghvede ..	55

Beboeren er en Mand, som driver sine Ting ordentlig efter Egnens Brug. Foruden ham selv og Hustru holdes en Karl, Dreng og Pige.

Hans Michelsens Gaard, Hartkorn 4 Tdr. 1 Skp. 3 Fdk. $1\frac{7}{8}$ Alb., Avl i Traver:

Rug	28	Havre	24
Byg	$18\frac{1}{2}$	Boghvede . . .	33

* Beskrivelse ov. Agerdyrkingens Tilstande i Danmark V, 103 f.

Manden er fattig, Gaarden drives maadelig af Mangel paa Kræfter.

En Bonde paa 4 Td. Hartkorn saar 12—16 Tdr. Rug (i tre Indtægter), 2—4 Tdr. Byg, 16—20 Tdr. Havre, 6—8 Tønder Boghvede, har 4 Heste foruden Plag og Føl, 6—8 Køer, 12—16 Stk. Ungkvæg; han tillægger aarlig 4 Kalve og sælger aarlig 4 Stk. unge Foderstude, endvidere 8—10—12 Faar, 1 stort Svin og en Tillægsgris. Pris paa Hartkornet er 500 Rd.“

Kort før Ryttergodsets Salg 1765 var Prisen pr. Td. Hartkorn 30—50 Rd., derefter steg den ifølge Hofman hurtigt til 150—200 Rd., nu er den altsaa oppe ved 500.

Da vi saa faar Krig og Statsbankerot med Pengekrise, daarlige Afsætningsforhold og sløje Priser til langt op i Tyverne, tvinges Bønderne til at leve meget sparsommeligt og passe nøje paa for at komme godt over de vanskelige Aar. Den Mand, der havde en Gæld, som blev opsagt til Udbetaling, eller af anden Grund ikke sad godt ved sin Ejendom, er bleven haardt ramt, og der var mange, der maatte gaa fra Gaarden. Om Ebbe Hansen fra Kjeldbjerg fortælles, at da han maatte forlade Gaarden, satte han sig udenfor paa en Sten og græd. Han havde endda Midler til at købe en mindre, velbygget Gaard i Nærheden, medens andre maatte rykke ud med Familien saa at sige tomhændede. I disse Aar lærte den danske Bondestand Nøjsomhed og Flid. En gammel Kone i Veerst har fortalt følgende om, hvorvidt Sparsommeligheden kunde drives:

„Om Søndagen og til „Pliskørsel“ brugte Karlene

lyseblaa Vadmelstrøjer. Sønnerne fra Varregaard kørte jævnlig forbi mit Hjem, naar de skulde til Kolding med Favntræ, og jeg lagde da Mærke til, at deres Trøjer var saa korte, at den vide Vesteryg var synlig neden for Trøjen; naar de sad sammenbøjede paa Læsset. Det saa ikke godt ud med de Vesterygge.“

I disse usigelig fattige Aar er det, at Vorbasse bliver Anneks til Veerst,* fordi Præsten, den dygtige Prædikant L. F. From, der 1819 var bleven Præst i Vorbasse og Hejnsvig, ikke kunde faa Føden af sit Kald. Efterat han flere Gange forgæves havde søgt om Forflyttelse, fordi Kaldet kun gav ham 17 Rdl. (!) om Aaret, benyttedes Vakancen i Veerst til at slaa Vorbasse sammen med Veerst-Bække, medens Hejnsvig blev Anneks til Grindsted. Pastor From flytter saa til Veerst Præstegaard, hvør han dog heller ikke kunde klare sig; Embedets Udgifter opslugte Indtægterne. Beboerne i Vorbasse, der nu havde faaet 3 Mil til deres Præst, nærrede efter Flytningen et alt andet end venligt Sindelag overfor Pastor From, og nedbøjet af Næringsсорger og Drillerier maatte han 1825 søge sin Afsked uden at opnaa hverken Pension eller Vente- penge. Et halvt Aars Tid efter blev han dog Præst i Norup paa Fyn.

Beboerne i Vorbasse androg Gang paa Gang om at faa Vorbasse-Hejnsvig Sognekald genoprettet. En Rejse til deres Præst kunde jo med deres Studekøretøjer og ad de sandede Hedeveje for fleres Vedkommende ikke endes paa en Dag, ligesom det jo ogsaa var en urime- lig lang Vej for Børnene at gaa til Konfirmationsfor-

* Efter Pastor Møller, Kjærum, i „Kold. Folkebl.“

beredelse. I deres Ansøgning til Kongen lover de at betale Præsten det, de var pligtige til. Dette skulde man jo synes var en Selvfølge, men Stiftsprovst Koefoed illustrerer 1824 deres Offervillighed ved at berette, at Skolelærer Donslund i Vorbasse havde maattet anmode Amtet om Hjælp til at faa det ham efter Loven tilkommende Højtidsoffer inddrevet hos omtrent de to Trediedele af Sognets Beboere, og kun 4 Familier havde givet Offer til Præsten sidste Paaske og Pinse. Stiftsprovsten udtalte, at man hellere maatte gaa i Slaveriet end blive Præst i Vorbasse.

Efter From bliver Clasen Præst i Veerst-Bække-Vorbasse fra 1825—29. I sin Afskedsprædiken i Vorbasse skal han have sagt, at der kun var et godt Menneske i Sognet, Degnen! hvorpaa en af de tilstedeværende Mænd rejste sig, vinkede til de andre og sagde: Kom nu!

Clasen afløstes af Møller, og 1832 blev Vorbasse-Hejnsvig Kald genoprettet.

Den gamle Skik, at Konfirmanderne den sidste Dag før Jul skulde have en Hane med til Præsten, blev 1832 praktiseret paa den Maade; at Børnene fra Vorbasse mødtes i Kragelund med dem fra Bække, og saa slap de Hanerne løs og drev dem den øvrige Vej til Veerst Præstegaard.

1838 har Præsten i Veerst optegnet følgende i Embedsbogen:

„Kreaturhold i Veerst Sogn:

62 Heste og 9 Plage, 235 Køer (1837 om Sommeren 245), 50 Stude (70), 90 Ungkvæg (90), 13 Svin (40), 320 Faar, 68 Bistader (optaget 50), 1837 opfødtes

8 Føl og 40 Kalve (slagtet 180 Kalve), 770 Lam og 50 Grise.

Jordens Besaaing.

2 Tdr. Hvede, antaget at give 6 Fold, 200 Tdr. Rug (6 Fold), 90 Tdr. Byg (8 Fold), 200 Tdr. Havre (5 Fold), 90 Tdr. Boghvede (8 Fold), 4 Tdr. Ærter og Vikker (i Præstegaarden, 10 Fold), 80 Tdr. Kartoffler (12 Fold), 12 Lispund Kløverfrø og 2 Tdr. Høfrø.

Produkters Forædling.

I Sognet findes 6 Væve, som for det meste holdes i Gang. Der væves Linned og Vadmel, alt i stor Simpeltid. 1 Teglblænderi, der producerer ca. 100,000 Teglsten. 10 Kulblænderier, som producerer 2000 Tdr.

Skolevæsen.

I Pastoratet er 2 Almueskoler. I disse Skoler er i 1837 undervist 180 Børn, Gennemsnit af 5 Aar 172 Børn.

Til disse Skoler, som ingen Kapital, Renter eller Jord ejer, er i Aaret 1837 uddelt som Byrde for Kommunen 162 Rd. 3 Mrk., efter 5 Aars Gennemsnit 180 Rd.

Fattigvæsen.

I hele Pastoratet er 1837 stadig forsørget 15 fattige, efter 5 Aars Gennemsnit 14. Ligeledes i fornævnte Tid forstrækket 5 fattige Familier, 5 Aars Gennemsnit 6. Til disse er uddelt Penge og Korn for 144 Rd. 3 Mrk., eller 5 Aars Gennemsnit 162 Rd.

1834 fandtes i Veerst Sogn 66 Gaarde og Huse med 372 Mennesker.

1880 var der 27 Gaarde og 92 Huse med 613 Mennesker.

I Slutningen af Tyverne bliver Tiderne gode, og nu gaar det fremad fra Aar til Aar. Der pløjes Hede, grøftes ud og mergles paa Kraft, Avlen bliver større og Kreaturholdet forøges. Ved at saa Kløverfrø og Thimote i de merglede Udlægsagre, ser man det forunderlige, som der gaar Ry af overalt, at Græsset bliver saa stort, at det kan slaas. Først 1836 bliver Korn- og Smørhandelen livlig i Kolding, og tiltager derefter med Kæmpeskridt. Da Englænderne 1846 ophæver Korntolden, gaar Kornpriserne højt i Vejret.

Ogsaa Kreaturhandelen gav gode Penge. Præstens Optegnelser viser, at det særlig var Opdræt af Stude, man slog sig paa. Man brugte Stude som Trækdyr. En nulevende Mand stod 1850 paa et Sted, hvor han kunde se ud ad Landevejen, og saa Folk køre til Staden med Korn. Han talte da 18 Køretøjer, som var forspændte med Stude.

Man ser af Præstens Statistik, at der 1837 brændtes en Del Sten i Veerst; men det er dog først i 40'erne, Byggeriet rigtig tager Fart. De fleste af de gamle, hyggelige, solide og rummelige Stuehuse, som findes her i Sognet, stammer fra denne Tid.

De mange Kulbrænderier giver et Begreb om, hvor medtaget Skovene var bleven i Pengekrisens Tid. Trækul brændtes nemlig mest af Stubbene. Senere blev det almindeligt at brænde Smedekul af Tørv. Man skulde enten selv lægge Kul til eller betale Smeden for dem. Brugen af Stenkul var endnu ikke bleven almindelig.

For de 180 Rd., som hele Kommunens aarlige Skoleudgifter beløb sig til, kunde der med Billighed

ikke forlanges noget stort Kvantum Lærdom. Bøger og Blade var der ikke mange af i Hjemmene; Præsten var vel den eneste, der holdt en lille Stiftstidende eller en anden Avis. Det første Dagblad i Kolding begynder at udkomme 1849; men det var ikke inden i 60'erne, Folk her blev Avislæsere, og da Posten kun kom én Gang om Ugen, fik man alle seks Numre for hele Ugen paa én Gang.

Det Slægtled, der stod for Styret fra 1830 til op i 70'erne, havde ikke stort andet at tumle med end den hjemlige Bedrift: Marken, Besætningen og Byggeriet; men denne Opgave forfulgte de til Gengæld med en Energi og Kraft, som vi har Grund til at beundre og paaskønne. Det var ganske vist gode Tider for Landbruget; men den meget store Værdiforøgelse, som dette Slægtled frembragte, blev dog kun naaet ved Anvendelse af stor Sparsommelighed og utrættelig Flid, hvortil de gamle, der havde levet nær op ad Pengekrisens Tid, stadig følte sig tilskyndede.

Heden opdyrkedes, næsten enhver Ejendom fik nye Bygninger, og alligevel udbetaltes saa godt som hele den Gæld, man havde overtaget Ejendommene med.

Man ser Fremgangen ved at sammenligne Præstens Optegnelser fra 1838 med nedenstaaende Tabel over

Kreaturholdets Størrelse i Veerst Sogn.

Aar . . .	1861	1866	1871	1876	1881	1888	1893	1898	1909
Heste ..	100	137	103	127	135	146	162	175	188
Hornkv.	543	599	604	660	728	659	792	824	1078
Faar . . .	561	771	749	768	633	433	504	451	269
Svin . . .	106	133	165	237	252	383	320	459	626

I Efteraaret 1863 paabegyndtes i Veerst en lille Højskole, hvis Virksomhed imidlertid helt forstyrredes ved Krigens Udbrud, og den kom ikke i Gang siden.

Da Rødding Højskole flyttedes til Askov, kom Egenen her ogsaa med i Højskolebevægelsen og den Fremdrift, som skabtes ved den. Der blev ikke forsøgt med Oprettelse af en Friskole her i Sognet; men men baade her og i Bække fandt de nye Skoletanker, som saa mange andre Steder i Landet, Raaderum indenfor Folkeskolen. Der oprettes Skytteforening, og de unge begynder at drive Gymnastik, god Sang og Leg finder Indgang i Hjemmene, der holdes flere Blade, købes Bøger, laves Læseforening, og Folk rejser tit en lang Vej for at høre et Foredrag. Bønderne faar større Interesse for Samfundsspørgsmaal og bliver sig mere bevidst. Derved svinder lidt efter lidt den krybende, men hyklede Underdanighed over for de andre Klasser, som gennem Aarhundreders Tvang var gaaet Bondestanden i Blodet.

Den gode, alsidige Oplysning og Uddannelse, som Ungdommen nu faar, gør den skikket til som ældre at klare sig gennem de vanskelige Tider, vi fik i 80erne, og til i det hele at magte de mange nye Opgaver, som den nye Tid har ført med sig.

Efterat Gaardejer H. Skjøde i nogle Aar havde holdt et Fællesmejeri i Gang i Veerst, blev Andelsmejeriet „Kronborg“ oprettet 1888, samme Aar som Andelsslageriet i Kolding begyndte sin Virksomhed. Og 1889 dannedes i Veerst en Vareindkøbsforening, der Aaret efter forandredes til en Brugsforening.

Til en Begyndelse blev Skolestuen brugt til Afholdelse af Foredrag, Foreningsmøder holdtes hos Hø-

keren, og Gymnastikken dreves i en Kørestald, indtil de unge fik Lov til at benytte nogle Fag Udhus til deres Øvelser. Ved forenede Kræfter fik de Grunden sænket saa meget, at det kunde lade sig gøre at springe over Træhesten uden at gøre Bjælkerne Skade. Men Trangen til et Forsamlingshus var der, og i Vinteren 1880—81 forsøgt det ved Tegning af Aktier paa 10 Kr. at skaffe den fornødne Kapital til Veje. Forsøget lykkedes over Forventning; i Løbet af Vinteren kørte Gaardmændene Byggematerialet paa Plads, andre gjorde senere gratis Haandlangerarbejde, og saaledes lykkedes det i Sommeren 1881 at faa et godt og rummeligt Gymnastik- og Forsamlingshus bygget for 2500 Kr.

Indbyggerantallet i Veerst Sogn.

Aar	1801	1840	1880	1890	1901	1906	1911
	374	411	614	560	554	559	89

Arealets Anvendelse i Aarene 1861—1907.

	1861	1866	1871	1876	1881	1888	1896	1907
Td. Land til Korn . . . . . }	827	981	937	1014	1130	1291	1229	1277
Rodfrugter ..	18	45	46	46	68	118	149	338
Boghv., Spergel, Bælg-sæd, Frøavl }	175	191	183	197	246	280	88	50

	1861	1866	1871	1876	1881	1888	1896	1907
Brak og Grøntagrøder til Nedpløjning ... }	99	125	177	180	228	213	317	323
Græs og Grønt	1339	1272	1946	1545	1760	1773	1913	1595
Hede, Skov, Plantager, Byggepladser, Haver, Veje og lign. }	2025	1869	1194	1501	1051	802	786	924

Sognepræster i Veerst.

Stephan Sørensen	1600
Mads Stephansen.....	—
Niels Christensen.....	1640
Mads Birch	1669
Søren Gamst	c. 1687
Anders Hoe	til 1687
Elias Biener	„ 1717
Peder Friis	„ 1718
Hartvig Spleth	„ 1728
Niels Tøxen	„ 1747
Iver Hagelund	„ 1772
Niels Ibsen	„ 1773
Niels Højer.....	„ 1800
Niels Hesselberg	„ 1802
N. S. Bergenhammer.....	„ 1821
Lars F. From	„ 1825
E. H. Clasen	„ 1829

H. H. Møller	til 1844
C. E. Wraae	” 1856
C. P. A. Kofod	” 1867
A. Holm	” 1871
P. R. A. Herskind	” 1883
A. N. J. Huus	” 1887
R. A. Dahl	” 1901
C. Iversen	” 1908
J. Chr. S. Gad	

siden 1913 Provst for Andst m. fl. Herreders Provsti.

Af *Lærerne ved Veerst Skole* kendes:

Vanding	† 1804
Lindum, var Urmager og holdt Hjælpe­lærer .	† 1813
L. Kjær, var Seminarist	flyttede 1816
C. Hessel	til 1826
Cornelius	† 1832 eller 33
M. From	† 1840
M. Pedersen	† 1841
Andreasen	† 1851
Hansen	† 1861
Niels Peter Mortensen	pensioneret 1893
† 1914 i Veerst.	
Johannes Kappel	flyttede 1901
Peter Feddersen Jensen.	